

Володимир Наконечний

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ
В ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІЙ СФЕРІ

Також важливими факторами є історичний розвиток держави, її територіальні особливості. А соціокультурна ситуація в країні є значним елементом ефективної взаємодії громадськості з державою. Тому, врахування етнічних та релігійних проблем полікультурного соціуму забезпечують толерантність і терпимість, сприяють налагодженню діалогу між державою та представниками всіх інститутів громадянського суспільства «на рівних», що є основою попередження соціальних конфліктів.

Література.

1. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: указ Президента України від 24 березня 2012 року, № 212/2012 // Офіційний вісник України від 13.04.2012 – 2012 р., № 26, 17 с., стаття 966, код акту 61015/2012.

2. Кин Дж. Демократия и гражданское общество. – М.: Прогресс-Традиция, 2001.

3. Коэн Дж., Арато Эн. Гражданское общество и политическая теория. Пер. с англ. / Общ. ред. Мюрберг И. И. – М., 2003. – С. 153, 431.

4. Habermas J. Between Facts and Norms: Contributions in Discourse Theory of Law and Democracy. Cambridge, Mass., 1996. – P. 359–360.

5. Маев Г. Грамши о гегемонии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avtonom.org/old/lib/theory/gramsci.html>. – Назва з екрану.

6. Putnam Robert D. with Robert Leonardi and Raffaella Y. Nanetti. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. – 1993. – Princeton University Press's Notable Centenary Titles.

7. Мараффі М. Про соціальний капітал Р.Патнема [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.people.su/85424>. – Назва з екрану.

8. Ролз Дж. Теория справедливости. Новосибирск, изд-во НГУ, 1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molotoff.info/books/teoriya-spravedlivosti.pdf>.

9. Кимлика Уилл. Либеральное равенство. Пер. Л. Б. Макеевой // Современный либерализм. М., 1998. – С. 138–190 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kant.narod.ru/kymlicka.htm>. – Назва з екрану.

10. Кимлика Уилл. Иммиграция, мультикультурализм, и государство всеобщего благосостояния // Этика по международным делам. – Том 20,3. Осень, 2006.

11. Некрасов С. И., Некрасова Н. А., Платошина В. В. Американский мультикультурализм. – Изд. «Академия Естествознания», 2011.

12. Уолцер Майкл. «О терпимости. Лекции по этике, политике и экономике» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.owl.ru/win/books/terpimost.htm>.

13. Тейлор Чарльз. Джерела себе. Пер. с англ. – К.: Дух і літера, 2005. – 691 с.

14. Макинтайр А. После добродетели: Исследование теории морали / Пер. с англ. В. В. Целищева – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – С. 13.

У статті проведено аналіз методології «управління змінами», за допомогою якої зроблена спроба вирішити проблему динамічного висвітлення проблематики державно-управлінської сфери, наведено моделі «великої трійки» щодо аналізу антропологічних змін, характеристики моделі «списку 8» Дж. Коттера, охарактеризовано період хаосу, ентропії та їх вплив на державно-управлінську сферу, зроблена кореляція спонтанності та випадковості з динамікою змін у соціумі та їх вплив на управлінські стратегії, показано вплив чотирьох (ідеального, нормативного, інтеграційного та можливого) вимірів міжособистісного поля на динаміку змін, з'ясовано механізм управління змінами в державно-управлінській сфері.

Ключові слова: державне управління, управління змінами, державно-управлінська сфера, модель трансформаційних змін.

☞ Соціальні науки покликані досліджувати поведінку індивідів з точки зору комбінації первинних елементів, які згодом формують складні комплекси феноменів. Іntenціональні дії людей (їхні наміри) доволі часто призводять до незапланованих результатів, тобто, до непередбачуваних (або неінтенціональних) наслідків. Відповідно, соціальні науки повинні «побачити зміст в непередбачуваних результатах взаємодії багатьох індивідів, саме в них проявляється факт дозрівання і появи на світ нових соціальних тенденцій» [6, с. 40]. Непередбачувані наслідки в діях індивідів, будучи ростками нового, є спонтанні за своєю природою. Таким чином, для соціальних наук основним завданням стає аналіз певного типу порядку, який свідомо ніким із діючих осіб не був запланованим, виникаючи внаслідок окремих розрізнених дій індивідів.

Звернемось до аналізу методології «управління змінами», за допомогою якої можна певним чином вирішити проблему динамічного висвітлення проблематики державно-управлінської сфери.

☞ Вітчизняна наука державного управління плідно працює над теоретичними розробками в даній царині, серед представників якої слід виділити В. Авер'янова, В. Бабаєва, В. Бакуменка, В. Дзюндзюка, В. Дорофієнка, О. Крюкова, В. Мартиненка, Т. Пахомову, О. Радченка, С. Саханенка, С. Серьогіна, Ю. Шарова та ін. Але питання механізмів кореляції управління містом з суспільно-політичною сферою ще не стали предметом ґрунтовного дослідження.

☞ Мета статті полягає в узагальненні сучасних теоретичних підходів щодо механізмів кореляції управління містом із суспільно-політичною сферою.

☞ Під управління змінами в науці державного управління Ю. Шаров і О. Копитько розуміють сучасний підхід в управлінні організаційними змінами в соціально-економічних системах, джерелами яких є функціонування та розвиток цих систем під впливом постійних змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі, котрий є засобом досягнення органічної взаємодії системи з динамічним зовнішнім середовищем, її розвитку та набуття нової якості з метою посилення впливу на оточення [7, с. 636].

Постановка проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Мета

Вигляд основного матеріалу

Як зазначає О. В. Морозова, з метою ефективного управління змінами соціальним наукам слід «запозичувати» методологічні підходи з інших сфер гуманітарного знання, в тому числі, зі сфери менеджменту [4, с. 123]. На її думку, доволі розповсюдженими у менеджменті щодо проблематики управління змінами є наступні пояснювальні моделі: модель «великої трійки» (Р. Кантер, Б. Штейн і Т. Джик), модель трансформаційних змін (Е. Шайн), модель «списку 8» (Дж. Коттер). Слід також зазначити, що в управлінні змінами вагома роль належить мотиваційній складовій, а реальним лідером змін здатна стати інноваційна особистість.

За допомогою моделі «великої трійки» прийнято аналізувати антропологічні зміни, ролі індивідів у процесі означених змін (Табл. 1).

Модель трансформаційних змін або модель Е. Шайна включає три стадії: «розморожування», опануван-

- існування постійного зворотнього зв'язку з метою формування клімату довіри задля широкої підтримки змін;
- закріплення нових підходів у суспільній сфері на ціннісному рівні.

Отже, запропонований О. В. Морозовою алгоритм управління змінами можна застосовувати в якості методологічного підходу для аналізу динамічної суспільно-політичної реальності.

Звичайно, важливість формування бачення майбутнього певним чином сприятиме оптимізації державно-управлінського простору. Разом із тим, на думку І. Валлерстайна, майбутнє людства буде характеризуватися зростаючою нестабільністю [2, с. 29]. Згідно з його прогнозом, у найближчі п'ятдесят років динаміка суспільно-політичного розвитку може призвести до світового хаосу, детермінувавши виникнення нового системного

Таблиця 1

Модель «великої трійки» Р. Кантера, Б. Штейна та Т. Джик [4, с. 123]

Види змін	Форми змін	Ролі у процесі змін
Макроеволюційні	Зміни ідентичності	Стратеги
Мікроеволюційні	Зміни в координації	Виконавці
Революційні	Зміни в контролі	Реципієнти

ня нового, «повторне заморожування». Перша стадія пов'язана із формуванням мотивів для подальшого впровадження змін («розморожування»). Насамперед слід створити клімат психологічної безпеки, оскільки у людському співтоваристві всяка новація чи зміна певним чином супроводжується відчуттям тривоги або вини. Друга стадія передбачає опанування новими ідеями та новими значеннями. На завершальній – третій – стадії («повторне заморожування») відбувається засвоєння нових значень і концепцій. Слід зазначити, що ця модель корелює «із моделлю «crafting democracy» як процедурою, що відбувається відповідно до певної матриці: спочатку лібералізація режиму, відкриття системи, потім власне інституціональна демократизація і, врешті, консолідація демократії» [4, с. 123].

Щодо характеристики моделі так званого «списку 8» (Дж. Коттер), набуває важливості чітка послідовність здійснення восьми наступних кроків:

- 1) формування переконань стосовно того, що нові зміни за своїм характером є невідворотні;
- 2) створення лідерської команди;
- 3) формування стратегічного бачення майбутнього;
- 4) активні комунікативні заходи з приводу обговорення майбутнього;
- 5) виявлення та нейтралізація перешкод;
- 6) ретельне закріплення проміжних результатів;
- 7) консолідовані дії під час процесів змін;
- 8) «заякорювання» нових підходів у суспільному середовищі.

Підсумовуючи, можна зазначити, що усі три охарактеризовані моделі управління змінами об'єднують той факт, що їм притаманні наступні базові структурні елементи [4, с. 124]:

- образ «палаючої платформи», тобто, необхідність усвідомлення, що збереження статус-кво вже є неможливим;
- вагому роль відіграє фактор лідера;
- необхідність формування мети – бачення майбутнього;
- створення «дорожньої карти» змін (послідовно, крок за кроком);

порядку. Слід констатувати, що в окресленому контексті актуалізується виявлення методологічних підходів у сфері управління містом, які б корелювали з постійно змінюваною реальністю суспільно-політичного буття.

З точки зору І. Валлерстайна, в періоди хаосу визначального значення набувають людські дії та взаємодії. Під час стабільності політичної системи (навіть відносної) спричинити радикальні зміни навіть цілеспрямованими зусиллями людей вкрай важко [2, с. 31]. Але в періоди хаосу та нестабільності значні зміни чи потрясіння можуть виникнути доволі легко при свідомому втручанні людей у ці процеси. І. Валлерстайн визначає поняття хаосу як різке «зниження тих параметрів, які можна пояснити, виходячи із детерміністських рівнянь» [2, с. 31].

Поняття хаосу часто вживають як синонім поняттю ентропія, яка, на думку І. Пригожина, сприяє введенню нестабільності та незворотності у систему всякого типу. Ентропія, згідно з теоретиком, розмежовує минуле та майбутнє, її сутність якраз і полягає в тому, щоб встановлювати зв'язок між минулим та майбутнім завдяки існуванню теперішнього. Випадковості та спонтанності виникають у теперішньому, яке є елементом випадковості. «Відмінність між минулим і майбутнім і, отже, незворотність можуть входити в опис системи тільки в тому випадку, якщо система поводить достатньо випадково» [5, с. 59]. Отже, ентропія – це, згідно з термінологічним апаратом І. Пригожина, стріла часу, яка є підтвердженням того, що майбутнє не задане (воно непередбачуване). Майбутнє для ізольованих систем завжди розміщене в напрямку зростання ентропії [5, с. 172].

Цікавим чином інтерпретував поняття ентропії у контексті соціуму Ф. Хайек. Теоретик аналізував два протилежних типи суспільного устрою – «Космос» і «Таксис». «Космос» – це спонтанний устрій, що «виріс» у середині соціуму, будучи створеним «знизу». «Таксис» – це створений устрій, організація, що сформована «зверху», будучи розпланованою та керованою [3, с. 31]. Згідно з Ф. Хайєком, послідовне створення такого устрою як «Таксис», коли суспільний розвиток формується лише за допомогою плану «зверху», призводить врешті до тоталітаризму.

На думку Ф. Хайєка, спонтанний порядок у суспільстві – це результат підкорення окремих елементів певним правилам поведінки, видів яких у соціумі є багато. Разом з тим, певні види поведінки спрямовані на співпрацю індивідів, їхню взаємодію, тоді як інші, навпаки, ве-

дуть до конфліктів та роз'єднання. У масовій свідомості пріоритетною є точка зору, що лише суворо регламентована поведінка людини (прогнозована, законослухняна) здатна врешті сприяти створенню ідеального суспільно-політичного устрою. Але, з точки зору Ф. Хайєка, така позиція є помилковою. Навпаки, ідеальна та підкорена чітким приписам поведінка індивідів (якщо вони всі одночасно підкоряться певним єдиним правилам співіснування) спричинить лише безлад, «оскільки не кожна закономірність в поведінці елементів скерована на збереження загального устрою» [3, с. 36–37]. Для обґрунтування власної позиції теоретик звертається за аналогією до другого закону термодинаміки (закону ентропії), згідно з яким стан «ідеального безладу» виникає за умов, коли молекули газу набувають тенденції здійснення прямолінійного руху з постійною швидкістю. Відповідно, ідеальна та закономірна поведінка індивідів у суспільстві також здатна детерминувати «ідеальний безлад». Це обумовлюється відсутністю механізмів спонтанності, які можуть сприяти індивідуальній взаємодії. Ці механізми неможливо закласти «зверху», що призведе врешті до формування суспільства егоцентристів, руйнуючи суспільний устрій. У цьому контексті слід зазначити, що «суспільство може існувати тільки тоді, коли шляхом селекції з'являються правила, які примусять індивідів поводитись так, щоб зробити суспільне життя можливим» [3, с. 37].

Спонтанності та випадковості, корелюючи з динамікою змін у соціумі, іноді кардинально змінюють суспільно-політичне поле взаємодій, вимагаючи адекватної реакції з боку управлінських стратегій. Управління статичними об'єктами, які стали та незмінні, відходить у минуле. Крім того, різко розмежовувати два ракурси в аналізі суспільства – статичний та динамічний – також не доцільно. Сучасна наука покликана аналізувати оточуючу дійсність у динамічному контексті, тобто, актуальною стає установка на вивчення подій та процесів, але не речей та станів. На думку Г. Башляра, для наукового дискурсу сьогодні набуває важливості пізнання явищ, а не речей, оскільки речі – це зупинені явища. Отже, «уже не можна, як це було раніше, вважати природним сприйняття об'єктів в якості таких, що перебувають у спокої – начебто вони були речами – і шукати потім, при яких умовах вони здатні рухатися» [1, с. 251].

У наш час уже неприйнятним вважається аналіз соціуму в контексті двох взаємовиключних стратегій – або з точки зору соціальної статичності, або – кризь призму соціальної динаміки. Як вказував П. Штомпка, соціальна реальність у сучасну епоху притаманні всепроникні динамічні якості. Разом з тим, у суспільстві завжди можна виокремити окремі групи чи організації, яким притаманна певна сталість [8, с. 26]. Таким чином, сьогодні актуалізується дослідження суспільства в русі, в динаміці, тобто, аналіз його «процесуального» образу.

Якщо підходити до осмислення суспільства в ролі «процесуального образу», слід усвідомлювати, що динаміка змін суттєво впливає на чотири виміри міжособистісного поля, запропонованих П. Штомпкою, – ідеальний, нормативний, інтеракційний та можливий [8, с. 28]. Ці виміри ще можна розуміти в якості чотирьох типів мереж (переплетення ідей, правил, дій та інтересів), на рівні яких індивіди взаємодіють між собою.

Ідеальний вимір міжособистісного поля суспільства корелює із мережею ідей, куди можна віднести різноманітні вірування, уявлення, типи доказів чи дефініцій. Цей вимір ще можна означити як «соціальна свідомість» суспільства. На цьому рівні відбуваються найчастіше

зміни, що пов'язані з артикуляцією, легітимізацією чи переформулюванням ідей, з появою нових поглядів, ідеологій тощо.

Нормативний вимір міжособистісного поля, співвідносячись із мережею правил, що включає набір установлених норм, цінностей чи приписів, формує «соціальні інструкції» для суспільства. У динаміці цього рівня фіксуються найчастіше такі зміни, як інституціалізація, перегляд цінностей, норм, правил чи відмова від них.

Слід зазначити, що поєднання обох вимірів – ідеального та нормативного – прийнято відносити до культури конкретного соціуму.

Інтеракційний вимір міжособистісного поля корелює із мережею дій, утворюючи «соціальну організацію» суспільства. Зміни, що відбуваються на інтеракційному рівні міжособистісного поля, зумовлюються насамперед розробкою, диференціацією, переформуванням каналів взаємодій, зв'язків у групах, колах спілкування, особистісних контактів тощо.

І, врешті, можливий вимір міжособистісного поля, збігаючись із мережами інтересів (можливості, шанси, доступ до ресурсів), організовує «соціальну ієрархію» у суспільстві. Динаміка змін на цьому рівні пов'язана з кристалізацією, затвердженням і переформатуванням можливостей, життєвих перспектив, інтересів, змінюючи соціальних ієрархій та статусів.

Інтеракційний вимір та вимір можливостей у сукупності складають так звану соціетальну тканину суспільства [8, с. 28].

✎ Таким чином, спонтанності та випадковості, корелюючи з динамікою змін у соціумі, іноді кардинально змінюють суспільно-політичне поле взаємодій, вимагаючи адекватної реакції з боку управлінських стратегій. Управління статичними об'єктами, які стали та незмінні, відходить у минуле. Крім того, уже неприйнятним вважається аналіз соціуму в контексті двох взаємовиключних стратегій – з точки зору соціальної статичності або кризь призму соціальної динаміки. Сучасна наука покликана аналізувати оточуючу дійсність у динамічному контексті, тобто, актуальною стає установка на вивчення подій та процесів, але не речей та станів (Г. Башляр, П. Штомпка). Тобто, якщо раніше процедури процесу пізнання були переважно сфокусовані на пізнанні статичних об'єктів (наприклад, управлінські функції в системі організації владних органів міста), то в наш час стає пріоритетним пізнання управління містом як певного явища в динамічному контексті.

Подальші дослідження будуть корисними в напрямку узагальнення та вироблення класифікації методологічних підходів та стратегій управління змінами, ролі в цьому процесі органів місцевого самоврядування.

Література.

1. Башляр Г. Новый рационализм / Гастон Башляр ; [пер. с франц. / предисл. и общ. ред. А. Ф. Зотова]. – М. : Прогресс, 1987. – 376 с.
2. Валлерстайн И. После либерализма / Иммануэль Валлерстайн ; [пер. с англ. ; под. ред. Б. Ю. Кагарлицкого]. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 256 с.
3. Гайек Ф. А. Право, законодательство и свобода. Новое определение либеральных принципов справедливости и политической экономии / Фридрих Август фон Гайек ; [пер. з англ. В. В. Дмитрук]. – К. : «Аквілон-Прес», 2000. – Т. I–III. – 448 с.
4. Морозова Е. В. Управление изменениями как проблема политического менеджмента / Е. В. Морозова // Полис. – 2010. – № 2. – С. 122–127.

5. Пригожин И. Порядок из хаоса: новый диалог человека с природой / Илья Пригожин, Изабелла Стенгерс ; [пер. с англ. Ю. А. Данилова ; общ. ред. и послесп. В. И. Аршинова, Ю. Л. Климонтовича, Ю. В. Сачкова]. – М. : Прогресс, 1986. – 432 с.

6. Хайек Ф. А. фон. Познание, конкуренция и свобода : [антология сочинений] / Фридрих Август фон Хайек ; [пер. с англ., сост. и предисл. С. Мальцевой]. – СПб. : Пневма, 1999. – 288 с.

7. Шаров Ю. П., Копитько О. О. Управління змінами // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. – 2011. – 692 с. – С. 636–637.

8. Штомпка П. Социология социальных изменений / Петр Штомпка ; [пер. с англ. / под ред. В. А. Ядова]. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 415 с.

УДК 351:342.7

Лариса Новак-Каляєва

МЕТАМОРФОЗИ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕТЕРМІНАНТИ У КОНЦЕПЦІЯХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Досліджено трансформації соціальної детермінанти в концепціях державного управління в динаміці їх практичного втілення. Проаналізовано теоретичні засади та особливості реалізації концепції «держави загального добробуту» та «соціальної держави» в контексті забезпечення прав людини. Виявлено взаємозв'язки та взаємозалежності економічних та політичних концептів влади у поступальному розвитку суспільства на прикладі досвіду європейських країн у ХХ ст.

Ключові слова: теорія державного управління, соціальна держава, належне управління, права людини.

✎ Аналіз одіозних наслідків та досвіду Другої світової війни європейською спільнотою обумовив усвідомлення на глобальному рівні необхідності створення спеціальних інституцій, покликаних захищати права людини, зневажання і нехтування яких упродовж війни «привели до варварських актів, які обурюють совість людства» [1]. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року, стала відповідним пунктом у справі «визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав...» у новітній історії європейських країн на шляху до «створення такого світу, в якому люди будуть мати свободу слова і переконань і будуть вільні від страху і нужди». Декларація стала першою універсальною системою цінностей, що поширилася на всіх

людей і на всі країни, оскільки виходила з того, що права людини повинні охоронятися силою закону, а соціальна складова.

Зовнішнє оформлення інститутів та норм прав людини в системі ООН стало, у певному сенсі, реалізацією Загальної декларації прав людини, органічним продовженням якої стали два великих базових документа – пакт громадянських та політичних прав, а також пакт економічних, соціальних і культурних прав, що разом складають «Міжнародний Білль про права людини», прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1966 р. В теорії державного управління завдання реалізації соціальних прав людини в практиці державного будівництва отримало суттєве підґрунтя в концепціях державного управління середини ХХ ст., детермінантою яких стала соціальна складова. Результати втілення в життя теоретичного потенціалу державного управління в динаміці європейського державотворення у повоєнний період були неоднозначними, але свідчили про реальну спроможність урядів західноєвропейських країн забезпечити достатньо високий рівень життя населення. Комплекс проблем реалізації соціальної політики не втрачає актуальності у сучасних умовах, зокрема, для країн, життєвий рівень населення яких ще далекий від бажаного.

✎ Видатними західними науковцями, що в різні роки розробляли теоретичні засади науки державного управління, були В. Вільсон, М. Вебер, А. Файоль, Л. Уайт, Ч. Барнард, Г. Саймон, Д. Валдо, М. Крозьє, П. Дракер, В. Ніссканен, Е. Далшир, Дж. Марч, Й. Олсен, Д. Осборн, Т. Геблер та багато інших. Так, для теоретико-методологічного осмислення взаємообумовленості інституційних і соціокультурних чинників в державному управлінні важливу роль відіграють класичні праці П. Бергера, Е. Гідденса, Е. Дюркгейма, Т. Лукмана, У. Мура, Т. Парсонса, А. Турена. Дослідженню сучасних механізмів політичних змін присвячені роботи Р. Алмонда, Р. Арона, Р. Даля, Д. Дойча, Д. Істона, З. Ліпсета, Т. Сьокпол, С. Хантінгтона та ін.

На основі теорії менеджменту розроблені цінні рекомендації щодо відповідних підходів у державному управлінні в працях П. Друкера, М. Портера, Р. Каплан, Б. Мільнера, Д. Нортон, М. Хаммера, Д. Чампі. На основі дослідження теоретико-методологічних основ сучасних адміністративних реформ Д. Осборн і П. Пластрик запропонували сучасні варіанти стратегій оновлення держави, а Б. Альстренд, Дж. Лемпеллаї і Г. Мицберга розвинули тему. Питанням методології та стратегії адміністративних реформ присвячені дослідження Н. Меннінга та Н. Парісона. Проблемам формування інформаційної держави в умовах інформаційно-технологічних змін присвячені, зокрема, роботи Р. Банзе, Р. Бехманна, А. Грунвальда, М. Кастельса, Д. Кенена, Н. Керстінга, Л. Хеннена.

У своїх працях з державного управління російські вчені Г. В. Атаманчук, І. А. Василенко, В. В. Граждан, Д. П. Зеркін, В. Г. Ігнатов, Е. Літвінцева, В. В. Лобанова, Г. В. Оболонський, Л. В. Сморгунов, А. В. Сурін, О. Ф. Шабров також звертаються до теоретичних аспектів європейського досвіду державотворення та функціонування органів державного управління.

Дослідженню теоретичних проблем державного управління присвячені роботи вітчизняних науковців, зокрема, В. Бакуменка, Ю. Кальниша, В. Князєва, В. Козакова, В. Ребкала, П. Надолішнього, Н. Нижник, В. Скуратівського, В. Тертички, В. Цветкова, Л. Шкляра та ін. Загальні питання проблематики державного управління досліджують З. Антонюк, О. Антонюк, Н. Городецький,